

ΟΥΚΡΑΝΙΑ: ΜΙΑ ΑΚΟΜΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΚΡΙΣΗ Ή ΜΙΑ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΜΠΗ ;

Η αφορμή και το ιστορικό

Από τα τέλη του περασμένου έτους η Ουκρανία είναι βυθισμένη σε βαθιά πολιτική κρίση, που έχει πια καταστεί εθνική. Αφορμή υπήρξε η τελωνειακή σύνδεση της χώρας με την Ε.Ε., πράξη που διαχρονικά θεωρείται παράδοση του εξωτερικού εμπορίου της εκάστοτε χώρας στην Ε.Ε και συνιστά προπομπή της πλήρους ένταξής της σ' αυτήν. Ο τότε φιλορώσος Ουκρανός πρόεδρος Γιανουκόβιτς και η κυβέρνησή του, μετά από αμφιταλαντεύσεις, τελικά ακύρωσαν τη συμφωνία και στράφηκαν προς τη Ρωσία για διμερή εμπορική συμφωνία με πολύ πιο συμφέροντες εμπορικούς όρους από αυτούς που προσέφερε η Ε.Ε.

Αμέσως μετά την ακύρωση της συμφωνίας Ε.Ε. – Ουκρανίας ξέσπασαν ταραχές και διαδηλώσεις από την αντιπολίτευση, που συγκροτείται από ένα ετερογενές κράμα ακραίων διεφθαρμένων φιλοδυτικών και νεοναζί. Οι ταραχές επεκτάθηκαν γρήγορα και το Κίεβο σείστηκε για συνεχόμενες βδομάδες. Ο φιλορώσος πρόεδρος Γιανουκόβιτς, επικεφαλής ενός πολιτικού συστήματος συνώνυμου της διαφθοράς και της ανικανότητας να επιλύσει οποιοδήποτε από τα μεγάλα προβλήματα της χώρας, αποδείχθηκε ανίκανος να αντιμετωπίσει την κατάσταση. Έχοντας δεχθεί τεράστιο πλήγμα στη δημοφιλία και το πολιτικό του γόητρο, αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τη χώρα, χωρίς να έχει υποβάλει παραίτηση και προτού οι «διαδηλωτές» να εισβάλουν στο προεδρικό μέγαρο. Η έκπτωτη κυβέρνησή του αντικαταστάθηκε άμεσα, μετά από παρασκηνιακές διαβουλεύσεις των δυτικών ηγετών με τους πολιτικούς εκπροσώπους της αντιπολίτευσης, και, χωρίς την παραμικρή λαική νομιμοποίηση, από μια κυβέρνηση στην οποία νοσταλγοί των ναζί κατέχουν νευραλγικό ρόλο.

Τον πρώτο νόμο που κατέργησαν στο Κίεβο, κάτω από την ασφυκτική επιρροή των νεοναζί και των ακροδεξιών, ήταν ο νόμος που κατοχυρώνει το δικαίωμα των εθνικών ομάδων να χρησιμοποιούν τη γλώσσα τους, μεταξύ των οποίων είναι και η ελληνική μειονότητα της Μαριούπολης. Αυτό δείχνει πόσο ευαίσθητη είναι η «δημοκρατική Δύση» για τα ανθρώπινα δικαιώματα...

Η υποκρισία της φαίνεται από το γεγονός ότι νεοναζιστικό κόμμα Ελευθερίας «Σβόμποντα» που μετέχει στη νέα κυβέρνηση είχε χαρακτηριστεί με απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου το 2012 «ρατσιστικό, αντισημιτικό και ξενοφοβικό». Τώρα έγινε απαύγασμα δημοκρατίας στη δυτική κολυμβήθρα του Σιλβάμ.

Η Ρωσία αρχικά επιδίωξε διπλωματική εκτόνωση της κρίσης με παραμονή της κυβέρνησης Γιανουκόβιτς. Μόλις ο Γιανουκόβιτς αποχώρησε, ο Πούτιν, καταγγέλλοντας την πτώση της κυβέρνησης ως πραξικοματική και επιδιώκοντας την προστασία της πολυπληθούς ρωσόφωνης κοινότητας που κατοικεί στην Κριμαία και στις ανατολικές επαρχίες της χώρας, προχώρησε σε άμεσες κινήσεις. Υποκίνησε τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος από τους κατοίκους της Κριμαίας, που αποφάσισε την απόσχιση της περιοχής από την Ουκρανία και τη δήλωση ένωσής της με τη Ρωσία, πράξη που καταδικάστηκε από όλο το δυτικό κόσμο και οδήγησε τις σχέσεις της Ρωσίας με την ανίκανη να αντιδράσει νέα ουκρανική κυβέρνηση στα άκρα. Στη συνέχεια, αναπτύχθηκε κίνημα αυτονομίας των ρωσόφωνων ανατολικών και νότιων επαρχιών της Ουκρανίας, το οποίο αντιμετωπίστηκε στην αρχή μουνδιασμένα από το Κίεβο. Τους τελευταίους μήνες το Κίεβο επιχειρεί πιο δυναμική αντιμετώπιση των αυτονομιστών με τη βοήθεια της Δύσης, χωρίς όμως σοβαρά αποτελέσματα μέχρι τώρα. Εν τω μεταξύ πράξεις ακραίες, όπως η κατάρριψη (άγνωστο ακόμα από ποιον...) του πολιτικού αεροσκάφους που διερχόταν από τον εναέριο χώρο της Ουκρανίας, οδηγούν τα πράγματα ένα βήμα πριν από την ανοικτή σύγκρουση.

Η στάση της Δύσης και οι σχέσεις με τη Ρωσία

Μέσα σε όλη αυτή την κρίση, η Δύση έχει σταδιακά αναχθεί από απλό υποκινητή και χρηματοδότη των αντιπολιτευόμενων αντιδράσεων σε άμεσο αντίπαλο της Ρωσίας. Από το 1997 ο σύμβουλος ασφαλείας επί προεδρίας Κάρτερ Ζμπίγκνιου Μπρεζίνσκι με το βιβλίο του «Η Μεγάλη Σκακιέρα» (εννοώντας την Ευρασία) πρότεινε, μεταξύ άλλων για την αποτροπή μιας ηγεμονικής και ανταγωνιστικής ευρασιατικής υπερδύναμης, τον έλεγχο της Ουκρανίας από τις ΗΠΑ.

Μετά τη μονομερή προσάρτηση της Κριμαίας η Δύση ανέλαβε πρωτοβουλίες για απομόνωση της Μόσχας και για επιβολή κυρώσεων. Οι κυρώσεις, στην αρχή διπλωματικές, στη συνέχεια εμπορικές, κλιμακώθηκαν και οδήγησαν τελικά σε επιβολή εμπάργκο από τη ρωσική πλευρά για ορισμένα δυτικά προϊόντα. Πλέον, βρισκόμαστε στη φάση ανοικτής διπλωματικής και εμπορικής σύγκρουσης. Ακόμα οι δυτικοί δεν έχουν λάβει απόφαση (και μάλλον είναι δύσκολο να λάβουν, παρά τις μεμονωμένες φωνές για ... 3ο Παγκόσμιο Πόλεμο) για ενεργή στρατιωτική υποστήριξη του Κιέβου εναντίον των ρωσόφωνων αυτονομιστών. Η ουκρανική κρίση, βεβαίως, απέδειξε για άλλη μια φορά την αδυναμία της Δύσης να δράσει συγκροτημένα λόγω των αντίρροπων συμφερόντων που αντιμάχονται στους κόλπους της και να ακολουθήσει την πάγια αρχή ότι «εξωτερική πολιτική είναι η τέχνη του να ιεραρχεί κανείς προτεραιότητες». Στην αρχή, οι Η.Π.Α πρωτοστάτησαν με τους μηχανισμούς διαμόρφωσης γνώμης και τις Μ.Κ.Ο. που ελέγχουν στις διαδηλώσεις και τις ταραχές. Στη συνέχεια υποστήριξαν την ενεργό συμμετοχή της Ε.Ε. και ειδικότερα της Γερμανίας στη διπλωματική εκστρατεία και την επιβολή κυρώσεων εναντίον της Μόσχας. Όμως το πρόβλημα είναι ότι η Ευρώπη είναι εξαρτημένη ενεργειακά σε μεγάλο βαθμό από τη Ρωσία και αποτελεί και σημαντικό εμπορικό της εταίρο. Οι Ευρωπαίοι για άλλη μια φορά εμφάνισαν επαμφοτερίζουσα συμπεριφορά και αναβλητικότητα. Οι Αμερικανοί, ενώ πρωτοστάτησαν στην αρχή, στη συνέχεια άφησαν τους εταίρους τους στην Ευρώπη να βγάλουν το φίδι από την τρύπα και να τα βάλουν με τη ρωσική «αρκούδα» σε μια αναμέτρηση που αφορούσε τον έλεγχο του μαλακού υπογάστριου της τελευταίας, που φυσικά δεν πρόκειται να το ανεχθεί ποτέ.

Οι πραγματικοί λόγοι της σύγκρουσης και η Ελλάδα

Βεβαίως, το διακύβευμα στην Ουκρανία δεν είναι απλά η ένταξη της χώρας στην Ε.Ε. ή στο ΝΑΤΟ. Η κρίση στην παρούσα χρονική στιγμή συνδέεται με την ανερχόμενη παρουσία της Ρωσίας στο διεθνές προσκήνιο με πρόσφατες διπλωματικές επιτυχίες στο θέμα των πυρηνικών του Ιράν και τη συριακή κρίση, που ανέβασαν το διεθνές γόητρό της και απομάκρυναν τη Δύση και ειδικότερα τους ακραίους κύκλους της από τους στρατηγικούς της στόχους στην ευρύτερη Νοτιοανατολική Μεσόγειο. Αν σ' αυτά τα πρόσφατα προστεθούν επιπλέον και οι μακροχρόνιες και καρποφόρες, πλέον, πρωτοβουλίες της Μόσχας για την ευρασιατική τελωνειακή – εμπορική ένωση, ένα αντίβαρο στην εκκολαπτόμενη ευρωατλαντική εμπορική συμφωνία Ε.Ε. - Η.Π.Α. (σ.σ. το Ισραήλ πρόσφατα ανακοίνωσε την ένταξή του στην ευρασιατική ένωση...), και ο συνεχώς αναβαθμιζόμενος ρόλος της Ρωσίας στον ευρασιατικό ενεργειακό χάρτη, είναι εύκολο να κατανοήσει κανείς ότι η ανησυχία της Δύσης για το νέο ρόλο της Ρωσίας την οδήγησε στην ευθεία σύγκρουση μαζί της για ένα θέμα που είναι ιδιαίτερης ευαισθησίας για τους Ρώσους και την ιστορία τους. Η Ρωσία ήταν αναμενόμενο ότι θα αντιδράσει με οξύτητα και ότι θα προβεί σε μονομερείς ενέργειες που τραυματίζουν το ήδη πολύπαθο απ' όλους όσους τώρα το επικαλούνται, Διεθνές Δίκαιο. Όπως πολύ εύστοχα έγραψε «η αλεπού της αμερικανικής διπλωματίας» Χένρι Κίσινγκερ σε άρθρο του, « η Ουκρανία δεν μπορεί ποτέ να είναι μια οποιαδήποτε ξένη χώρα για τους Ρώσους λόγω των ακατάλυτων ιστορικών, πολιτισμικών, θρησκευτικών δεσμών με τη χώρα και της πολυπληθούς ρωσικής κοινότητας». Μέχρι αυτή τη στιγμή είναι άγνωστη η κατάληξη της κρίσης και παρακινδυνευμένη η όποια πρόβλεψη για την εξέλιξή της. Πάντως, είναι πιθανότερο ένα σενάριο «ελεγχόμενης δυσαρέσκειας όλων των μερών, παρά απόλυτης μονομερούς ικανοποίησης», που θα περιλαμβάνει την αυτονόμηση των ανατολικών περιοχών της Ουκρανίας ως μια ζώνη προστασίας των ρωσικών συμφερόντων. Το θέμα είναι βέβαια ότι στη μέση βρίσκεται ο ουκρανικός λαός, ο οποίος διαιρεμένος πολιτισμικά, εθνικά και ιστορικά, αδυνατεί να ζήσει ανεξάρτητος και ειρηνικά τα τελευταία εκατό και πλέον χρόνια λόγω του ότι αποτελεί διαχρονικό πεδίο αντιπαράθεσης Δύσης – Ρωσίας.

Η ουκρανική κρίση αποτελεί στην ουσία την πρώτη, μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, ευθεία επίθεση της Δύσης εναντίον της Ρωσίας και άρα την εκκίνηση μιας νέας εποχής. Η ανάγκη της Δύσης να επιτεθεί κατ' αυτόν τον τρόπο αναδεικνύει το νέο ρόλο της Ρωσίας στα διεθνή πράγματα. Ταυτόχρονα, το σύνολο των διεθνών εξελίξεων της τελευταίας διετίας αναδεικνύει τον πολυπολικό χαρακτήρα του σημερινού συσχετισμού δυνάμεων και φέρνει στο προσκήνιο τις νέες μεγάλες δυνάμεις (Ρωσία, Κίνα, Ινδίες, Βραζιλία κ.λπ.) μαζί με περιφερειακές συλλογικότητες, που παίζουν ισχυρό ρόλο λόγω ιδιαίτερης γεωγραφικής παρουσίας (αραβικός κόσμος). Υπάρχει όμως μια εύλογη υπόνοια μιας πιθανής μακροπρόθεσμης συμφωνίας, άτυπα έστω, ΗΠΑ- Ρωσίας σε βάρος της Γερμανικής ΕΕ. Αλλωστε οι ανιστόρητοι, γενικά Αμερικανοί,

αποκλείεται να αγνοούν ότι δεν υπήρξε ποτέ πριν το 1919 ενιαία Ουκρανία. Το δυτικό τμήμα της βρισκόταν επί αιώνες αποκομμένο από τη Ρωσία κάτω από την κατοχή της μεγάλης Λιθουανίας, Σουηδίας, Αυστροουγγαρίας, του Πάπα (που δημιούργησε το μεγάλο πρόβλημα των ουνιτών) και τέλος της πρωσικής Γερμανίας. Το αποτέλεσμα ήταν μεγάλο χάσμα πολιτιστικό, θρησκευτικό, γλωσσικό και τελικά εθνικό. Αρα τελική λύση δεν μπορεί να υπάρξει παρά μόνο τελικά αυτονομία της νοτιανατολικής Ουκρανίας υπο την επιρροή της Ρωσίας, κάτι που τελικά θα αποδέχονται οι ΗΠΑ.

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο η Ελλάδα καλείται να διδαχθεί από τα συμβαίνοντα γύρω μας και να αναπροσαρμόσει την εξωτερική της πολιτική με βάση τα νέα δεδομένα. Απο το παράδειγμα της Ουκρανίας, είναι ανάγκη να διδαχθούμε καταρχάς ότι η πολιτισμική και εθνική ενότητα μιας χώρας, ιδιαίτερα αν βρίσκεται σε εύαισθητη γεωπολιτική περιοχή, είναι αναγκαία προϋπόθεση για να μην καταστεί αυτή η χώρα έρμαιο στις γεωπολιτικές ορέξεις του κάθε ισχυρού. Είναι προαπαιτούμενο για την ενότητά της, την ανάπτυξή της, την πολιτική της ομαλότητα, τελικά την ίδια της την υπόσταση. Αυτή είναι μια από τις προϋποθέσεις που μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή και τις ανταλλαγές πληθυσμών επέτρεψαν στη χώρα μας να επιβιώσει και καλό είναι να το έχουμε στο νου μας όποτε συζητάμε για το μεταναστευτικό.

Επίσης, η κρίση αυτή αναδεικνύει την ανάγκη χάραξης μιας νέας στρατηγικής στις εξωτερικές μας σχέσεις, που θα έχει βασικό κανόνα τη διατήρηση ισορροπιών μεταξύ Δύσης και Ανατολής και των μεγάλων δυνάμεων κάθε πλευράς. Με τη Δύση μας συνδέουν εμπορικοί δεσμοί, οι ελληνικές κοινότητες που κατοικούν και ευημερούν εκεί και οι σύγχρονες εξελίξεις του τεχνικού πολιτισμού. Με την Ανατολή μας συνδέει η πολιτισμική και γεωπολιτική εγγύτητα. Τώρα που δυνάμεις που διάκινται παραδοσιακά υπέρ των ελληνικών συμφερόντων ανέρχονται, είναι ανάγκη να αναπροσαρμόσουμε τη στρατηγική μας και να πάψουμε να αποτελούμε ρόδα στο άρμα των ευρωπαϊκών θεσμών. Τα συμφέροντα μας δεν ταυτίζονται μαζί τους, ούτε καν εξυπηρετούνται από αυτούς, όπως απέδειξε ακόμα και η πρόσφατη ιστορία με το ρωσικό εμπάργκο εναντίον των οπωροκηπευτικών και τις ετεροβαρείς εναντίον των Ελλήνων παραγωγών αποζημιώσεις της Κομισιόν. Μόνο με ριζική αναπροσαρμογή της ελληνικής πολιτικής μπορούν να αντιμετωπιστούν οι νέες προκλήσεις που αφορούν τους ενεργειακούς μας πόρους και πάγιες εκκρεμότητες που αφορούν την αμυντική θωράκιση της χώρας και τα ανοικτά εθνικά μας θέματα, ακόμα και της οικονομικής ανάκαμψης της χώρας, χωρίς φυσικά μονοπλευρές προσκολλήσεις και δεσμεύσεις. Το μεγάλο ερώτημα, βεβαίως, είναι ποιος θα υλοποιήσει αυτή την πολιτική. Οι μνημονιακές κυβερνήσεις της υποταγής; Ή μήπως η αμφιταλαντευόμενη και εξαρτημένη από ξένες επιρροές μείζων και έλαστων αντιπολίτευση; Είναι ευκαιρία για τον ελληνικό λαό να αναλογιστεί τις ευκαιρίες που ανοίγονται και να επανατοποθετήσει τον εαυτό του στο σύγχρονο κόσμο.